

DE STRAFBLADCOMMISSIE VAN N.C.S.V. DR. NICO MULLER
PRESENTEERT MET TROTS:

HET STRAFBLAD

N. C. S. V.

Dr. Nico Muller

COLOFON

Strafblad #2

2019-2020

Hoofdredacteur

Eline Berkeljon

Redactie

Anneloes van Boeijen

Berinay Aydin

Maartje Ribberink

Maarten Veld

Contact

N.C.S.V. Dr. Nico Muller

Kamer GR. 0.123

Montessorilaan 10

6525 HR Nijmegen

www.drnicomuller.nl

info@drnicomuller.nl

Beste lezers,

Voor u ligt het tweede Strafblad van dit verenigingsjaar. Waar de vorige editie ging over grensoverschrijdend strafrecht, spelen de onderwerpen in dit Strafblad zich juist af in een kleinere ruimte: de rechtszaal.

Hoe beoordeelt de rechter of een getuigenverklaring betrouwbaar is? Welke rechten heeft een slachtoffer nu eigenlijk in de rechtszaal? Hoe blijven rechtszaken in deze bijzondere tijden toch openbaar? De antwoorden leest u in dit Strafblad.

Veel leesplezier!

Eline Berkeljon

Hoofdredacteur

INHOUDSOPGAVE

Crime fighter in de rechtszaal	3
De herzieningsprocedure als reparatiemiddel	4
Openbaarheid van uitspraken	7
De beoordeling van de betrouwbaarheid van (kroon)getuigen	9
De ontwikkeling van slachtofferrechten in Nederland	11

CRIME FIGHTER IN DE RECHTZAAL

Door: Anneloes van Boeijen

De officier van justitie speelt een belangrijke rol in de rechtszaal. Hij beslist of een verdachte al dan niet wordt vervolgd.¹ Als wordt besloten om tot vervolging over te gaan, treedt de officier in de rechtszaal op als openbaar aanklager en vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie. Door middel van de tenlastelegging bepaalt hij waarvoor de verdachte terecht staat. Op basis van het onderzoek ter terechtzitting en de tenlastelegging doet de rechter vervolgens uitspraak.²

De opsporings- en vervolgingsfunctie van de officier van justitie eisen van hem dan ook grote zorgvuldigheid en onafhankelijkheid. Van hem wordt verwacht dat hij op basis van een integer opsporingsonderzoek de vervolgingsbeslissing maakt.³ Dit blijkt in de praktijk echter niet altijd zuiver te gebeuren. Menig officier staat bekend als een heuse 'crime fighter' die koste wat kost de dader gevonden en gestraft wil zien. Ik zal hieronder uiteenzetten waarom deze opstelling onwenselijk is.

Onrechtmatig opsporingsonderzoek

De officier van justitie geeft leiding aan het opsporingsonderzoek.⁴ Hij heeft het gezag over het politieonderzoek en ziet erop toe dat de opsporing zorgvuldig en rechtmatig verloopt. Hij is verantwoordelijk voor de samenstelling van de processtukken die van belang zijn voor de door de rechter te nemen beslissing.⁵ Het is daarom van groot belang dat alle relevante informatie wordt vastgelegd en dat deze op een rechtmatige wijze is verkregen.

Wat in de praktijk echter niet zelden gebeurt, is dat zowel de politie als de officier bij de opsporing een tunnelvisie ontwikkelen. Zij zijn dan zo gefocust op het pakken van de dader dat zij te veel blijven hameren op één scenario. Informatie wordt zo geïnterpreteerd dat het past binnen dat scenario en hierdoor als bewijs komt vast te staan. Er wordt geen of weinig aandacht besteed aan alternatieve scenario's en tegenbewijs.⁶ In sommige

gevallen wordt tegenbewijs zelfs bewust weggelaten of wordt onrechtmatig verkregen bewijs verzwegen. Er wordt vervolgens een dossier opgemaakt op basis waarvan de officier de tenlastelegging opmaakt.

Het onderzoek ter terechtzitting wordt gevoerd op grond van de in de tenlastelegging genoemde strafbare feiten. Deze grondslag leert verplicht de rechter uitspraak te doen op basis van het feitencomplex uit de tenlastelegging.⁷ Wanneer de rechter slechts beschikt over onjuist of onrechtmatig verkregen bewijs, wordt het voor hem lastig om de zaak te beoordelen aan de hand van de materiële waarheid, wat juist in het strafrecht cruciaal is. Van een eerlijk proces kan dan niet meer gesproken worden. In het ergste geval leidt een dergelijke werkwijze tot een rechterlijke dwaling, waardoor een verdachte onterecht kan worden veroordeeld.

Berechting door de OvJ

Op grond van artikel 74 Sr kan de officier van justitie de verdachte een transactie aanbieden bij overtredingen waarop maximaal zes jaar gevangenisstraf is gesteld. Op deze manier blijven schuldvaststelling en bestraffing achterwege. Echter, de verdachte verliest hiermee ook zijn mogelijkheid om de zaak aan een onafhankelijke rechter voor te leggen. Nu is de transactie niet een erg ingrijpend middel, aangezien er geen strafblad volgt. De Wet OM-afdoening daarentegen maakt het sinds 2008 mogelijk dat de officier van justitie zelf straffen kan opleggen door middel van een strafbeschikking, waarbij wel een strafblad volgt.⁸ Deze strafbeschikkingen kunnen kortgezegd bestaan uit geldboetes, ontzegging van rijbevoegdheid en taakstraffen.⁹

De Wet OM-afdoening is ingevoerd om de werklast van de rechter te verminderen, maar de wet is niet altijd waterdicht. Het feit dat de officier van justitie zelf beslist over de schuldvraag en strafmaat hoeft niet problematisch te zijn, zolang hij daadwerkelijk de materiële waarheid probeert te achterhalen. Een crime fighter die iets minder oog heeft voor de materiële waarheid en meer gehamerd is op het veroordelen van een verdachte, is niet de aangewezen persoon om over de schuld én straf van verdachten te oordelen. Er is immers geen onafhankelijke rechter die onrechtmatigheden en fouten corrigeert. Bovendien

¹ Artikel 124 Wet RO.

² 'Wat is de taak van de officier van justitie?', *om.nl*.

³ Artikel 167 Wetboek van Strafvordering.

⁴ Artikel 148 Wetboek van Strafvordering.

⁵ Artikel 149a Wetboek van Strafvordering.

⁶ 'Effect van maatregelen tegen gerechtelijke dwalingen onderzocht', *rechtspraak.nl*.

⁷ 'De tenlastelegging als grondslag voor de rechterlijke beslissing', *wodc.nl*.

⁸ *Stb.* 2008/4.

⁹ Artikel 257a Wetboek van Strafvordering.

blijkt dat officieren van justitie vaak hogere straffen opleggen dan rechters en dat zij soms zaken zelf afdoen die beter naar een rechter doorverwezen hadden kunnen worden.¹⁰

De crime fighters van het OM pakken dus maar al te graag hun kans om te straffen zoals zij dat wensen, hoezeer dat ook afwijkt van de OM-richtlijnen, die de strafmaat van de rechtbanken als uitgangspunt nemen. Ter compensatie hiervan bestaat er de mogelijkheid tot verzet bij de rechter.¹¹ Dat resulteert vaak in een lagere straf en in 20% van de gevallen volgt zelfs vrijspraak.¹²

Toezicht

Er wordt zowel intern als extern toezicht gehouden op de officier van justitie. Intern toezicht betreft het toezicht binnen de hiërarchie van het OM. De officieren staan onder leiding van de hoofdofficier van justitie en het College van Procureurs-Generaal houdt toezicht op het OM.¹³ Er wordt steekproefsgewijs controle uitgevoerd, getoetst en overleg gepleegd. Toch blijkt er niet erg doeltreffend te worden opgetreden. Veelal wordt er slechts een dossier opgemaakt in plaats van dat officieren op hun fouten worden aangesproken. Daarbij heerst bij het OM een cultuur waarin het niet erg wordt gewaardeerd om tegen de stroom in te gaan.¹⁴

Ook aan extern toezicht lijkt het te schorten. Vóór de zitting wordt toezicht gehouden op het opsporingsonderzoek door de rechter-commissaris.¹⁵ Tijdens de zitting is er toezicht door de feitenrechter. Op basis van zijn taak om de waarheid te vinden, moet de rechter het bewijs goed onderzoeken, deskundigen en getuigen kritisch ondervragen en indien nodig ambtshalve onderzoek bevelen. Vaak blijft dit echter achterwege en gaat de rechter ervan uit dat de officier van justitie zijn werk netjes heeft gedaan. Ook al ontdekt de rechter een vormfout, door hoge motiveringseisen, bezuinigen en gebrek aan tijd verklaart de rechter de zaak zelden nietig.¹⁶ Mede vanwege dit gebrek aan toezicht is een houding van de officier als keiharde crime fighter zeer onwenselijk.

Verklaring

Bij sommige officieren van justitie zit het in hun bloed, bij andere heeft de houding als crime fighter een heel

andere verklaring. Het OM kampt al jaren met een grote werkdruk, wat ten koste gaat van de kwaliteit van het werk van de officieren. Zo is er soms te weinig tijd voor nader onderzoek, waardoor de zaak met minder kennis over de feiten wordt afgedaan. Ook leidt de werkdruk ertoe dat officieren zelf meer zaken afdoen. Bovendien leidt een niet altijd even prettige werksfeer ertoe dat sommige iedere vorm van instructies en vergaderingen gaan vermijden. Dit maakt het werk minder controleerbaar.¹⁷

Het zou dan ook beter zijn als minder druk komt te liggen op het werk van de officier van justitie en de sfeer binnen het OM openlijker en vertrouwelijker wordt. Op die manier wordt voorkomen dat de officier zich niet genoodzaakt ziet om zich als crime fighter te gedragen.

DE HERZIENINGS- PROCEDURE ALS REPARATIEMIDDEL

Door: Maartje Ribberink

Rechters, het zijn net mensen. Hoe secuur de opsporing, vervolging en berechting ook geschiedt, ook zij zitten er wel eens naast. Als na een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling blijkt dat de veroordeelde toch onschuldig is, vinden we dat als samenleving over het algemeen oneerlijk en onrechtvaardig. Maar andersom kan ook: de verdachte wordt vrijgesproken of wordt ontslagen van alle rechtsvervolging, waarna er na verloop van tijd feiten boven tafel komen die erop wijzen dat de verdachte mogelijk tóch veroordeeld had moeten worden.

Herziening, ook wel revisie genoemd, kan in dergelijke uitzonderlijke gevallen een onherroepelijke veroordeling

¹⁰ 'Openbaar Ministerie straft nog altijd zwaarder dan de rechter', *trouw.nl*.

¹¹ Artikel 257e Wetboek van Strafvordering.

¹² 'Het aantal schikkingen bij kleine vergrijpen stijgt - en dat is opvallend', *trouw.nl*.

¹³ Artikel 140 Wetboek van Strafvordering.

¹⁴ 'Oud-officier van justitie over 'angstcultuur' bij OM: 'Mensen die kritiek uiten, worden geïntimideerd en gekleineerd', *volkskrant.nl*.

¹⁵ Artikel 170, tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

¹⁶ 'Toezicht op strafvorderlijk overheidsoptreden', *wodc.nl*.

¹⁷ 'Kwaliteit rechtspraak lijdt onder werkdruk', *volkskrant.nl*.

ongedaan maken.¹⁸ Dit is als het ware een vangnet in de vorm van een buitengewoon rechtsmiddel.

Onderscheid: herziening ten voordele en herziening ten nadele

Herziening ten voordele

De strafrechtelijke herzieningsregeling ten voordele van een veroordeelde is te vinden in de artikelen 457-481 Sv. Deze vorm van herziening ziet op de situatie waarin er een onherroepelijke einduitspraak ligt in de vorm van een veroordeling of bewezenverklaring, terwijl sprake is van een herzieningsgrond: een reden om de zaak opnieuw te bekijken waardoor de verdachte wellicht alsnog vrijgesproken kan worden. Artikel 457 lid 1 Sv noemt ten eerste een conflict van rechtspraak, ten tweede een novum¹⁹ en als laatste een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

Herziening ten nadele

Herziening ten nadele is relevant wanneer na vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging gegevens bekend worden die de rol van de gewezen verdachte in een nieuw daglicht stellen. Denk bijvoorbeeld aan nieuwe mogelijkheden op het gebied van DNA-onderzoek of ander forensisch bewijsmateriaal. Ook denkbaar is dat bekend is geworden dat er meened is gepleegd door een getuige of deskundige. Als hierdoor een ernstig vermoeden bestaat dat de verdachte wel zou zijn veroordeeld als die gegevens ten tijde van het onderzoek bekend waren, is het wenselijk dat de zaak opnieuw aan de rechter kan worden voorgelegd.

In dit artikel zal ik mij beperken tot een bespreking van de herziening ten voordele op grond van een novum.

Novum

‘Novum’ is Latijns voor ‘nieuw’ en is in het recht een term waarmee nieuwe feiten of omstandigheden worden aangeduid. Voorheen gold de eis dat een novum een omstandigheid van feitelijke aard moest zijn. Door deze vrij beperkte uitleg heeft de Hoge Raad in de *Puttense moordzaak* een uitzondering op de eis van feitelijke aard moeten maken.²⁰ Deze zaak staat overigens bekend als een van de grootste rechterlijke dwalingen in Nederland.

¹⁸ <https://www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/Herziening>

¹⁹ Een novum is een nieuwe omstandigheid die ernstige twijfel zaait over de juistheid van de bestreden uitspraak en die, indien destijds bekend, had kunnen leiden tot een van de in artikel 457 lid 1 sub 2 Sv genoemde beslissingen, Van Dorst (Handboek strafzaken), hoofdstuk 47, § 47.3.

Het cruciale punt was dat er een nieuwe verdachte aan het licht was gekomen door inmiddels verbeterde DNA-opsporingstechnieken. Juridisch gezien is dit geen nieuw feit. Desondanks oordeelde de Hoge Raad dat er sprake was van een novum.

Sinds de komst van de Wet hervorming herziening ten voordele in 2012 wordt niet langer vastgehouden aan de eis dat de omstandigheid van feitelijke aard moet zijn. Het novumbegrip is hierin gewijzigd in ‘gegeven’. Het doel hiervan was om de grenzen te verleggen, zodat de Hoge Raad niet langer gebruik hoefde te maken van allerlei creatieve constructies om in te kunnen spelen op moderne forensische technieken of gewijzigd deskundigeninzicht.²¹ Deze wet is ontstaan na alle commotie rondom de *Schiedammer parkmoord*, om correctie van achteraf onjuist gebleken uitspraken te verbeteren. Deze commotie ontstond door de opeenstapeling van blunders bij politie, justitie, deskundigen en de politiek. Daar bovenop kwam nog dat de gewezen verdachte, waarvan in de herzieningsprocedure duidelijk werd dat hij niet de dader kon zijn, nooit expliciet onschuldig werd verklaard.

De wetgever heeft zich in de Wet hervorming herziening ten voordele wel vastgehouden aan de eis dat het een gegeven moet zijn waarmee de rechter niet bekend was en dat door het gegeven het ernstige vermoeden ontstaat dat, ware dit gegeven wel bekend geweest, een vrijspraak zou zijn gevolgd. Het bijzondere van het novum als fenomeen dat een uitzonderlijk karakter moet blijven behouden, komt hierin naar voren.

Overigens, bij rechtsdwaling is geen herziening mogelijk.²² Herziening is slechts mogelijk in zaken waarin feitelijk gedwaald wordt. Nieuwe juridische gegevens, of nieuwe jurisprudentie, kunnen geen novum opleveren.

Procedure

Voor wat betreft de procedure van de herziening zijn grofweg twee gevallen te onderscheiden volgens artikel 461 lid 1 Sv:

- a. Ten eerste kan het gaan om een gewezen verdachte met een wettelijk voorgeschreven

²⁰ HR 26 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9800, *NJ* 2001/564, m.nt. T.M. Schalken.

²¹ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 9-10.

²² HR 27 november 2007, LJN BB8745; Van Kempen 2003, p. 119.

gevangenisstraf van twaalf jaar of langer, en de rechtsorde is ernstig geschokt. Voor deze personen geldt dat alvorens een herzieningsaanvraag in te dienen, eerst een verzoek tot nader onderzoek naar een novum kan worden gedaan door de procureur-generaal.²³

- b. Ten tweede kan het gaan om gevallen die niet binnen de voorgaande omschrijving vallen. Bij dergelijke minder ernstige zaken kan aldus direct een herzieningsaanvraag worden ingediend. Een nader onderzoek door of vanuit de procureur-generaal of de Hoge Raad is dan altijd nog mogelijk, indien gewenst.²⁴

Nader onderzoek naar een potentieel novum

De gewezen verdachte van categorie (a) moet bij het aanvragen van een nader onderzoek aannemelijk maken dat er aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van een novum. Dergelijke aanwijzingen zijn dus voldoende voor honorering van het verzoek tot het verrichten van nader onderzoek. Dit betekent ook dat niet om een nader onderzoek kan worden verzocht om aanwijzingen te vinden naar het mogelijke bestaan van een novum; die aanwijzingen moeten er al zijn.

Hiermee wordt voorkomen dat herziening een verkapte vierde instantie wordt, waar te lichtvaardig gebruik van wordt gemaakt door veroordeelden. Het is immers niet de bedoeling dat er na de Hoge Raad nog doorgeprocedeerd wordt. De herzieningsprocedure is niet voor niets een buitengewoon rechtsmiddel waar niet te veel gebruik van gemaakt mag worden. De cijfers bevestigen dit: in de vijf jaren na de inwerkingtreding van de wet zijn 42 verzoeken tot een nader onderzoek ingediend bij de procureur-generaal. In slechts vier gevallen is het verzoek om nader onderzoek toegewezen, te weten de *Hilversumse showbizmoordzaak*, de *Butler moordzaak*, de zaak *Olaf H.* en de *Deventer Moordzaak*.²⁵

ACAS

De procureur-generaal kan volgens artikel 462 lid 1 Sv het verzoek van de gewezen verdachte voorleggen aan

‘een commissie belast met de advisering over de wenselijkheid van een nader onderzoek’; de Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS). De ACAS is niet alleen samengesteld uit juristen, maar tevens uit allerlei andere deskundigen (medisch-forensische experts, bewijsexperts, enzovoort).²⁶ De ACAS heeft niet tot taak zelf het nader onderzoek te verrichten; zij adviseert de procureur-generaal alleen over de wenselijkheid van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een novum.

Aanvraag herziening

Een aanvraag tot herziening van een strafzaak moet worden ingediend, al dan niet na het aanvullend onderzoek, bij de Hoge Raad door de raadsman van de gewezen verdachte.²⁷ Als de Hoge Raad vervolgens beslist dat de strafzaak heropend moet worden, verwijst de Hoge Raad de zaak naar een rechter die de zaak volledig opnieuw beoordeelt.

Onderzoek ter terechtzitting

Vrijwel alle regels van de reguliere appelprocedure zijn van overeenkomstige toepassing op de herzieningsprocedure.²⁸ Het hof zoekt immers naar de materiële waarheid en beoordeelt de zaak dan ook in volle omvang, tenzij de Hoge Raad expliciet een beperkte verwijzingsopdracht heeft gegeven.²⁹ Deze rechter kan de gewezen verdachte vrijspreken, maar hij kan ook beslissen dat de eerdere veroordeling in stand wordt gelaten. De enige beperking is dat de rechter geen hogere straf mag opleggen.³⁰

Slot

Het is van groot belang dat het uitzonderlijke karakter van de herzieningsprocedure ten voordele behouden blijft. Het is zoals gezegd niet de bedoeling dat het een verkapte vierde instantie wordt. Toch is de herzieningsprocedure voor de rechtspraak een waardevol instrument. Met het opsluiten van onschuldige personen is immers nog nooit een zaak opgelost.

²³ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 33.

²⁴ *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 3, p. 22 en *Kamerstukken II* 2008/09, 32045, 6, p. 10.

²⁵ J. Nan, N. Holvast, S. Lestrade, P. Melvis & P. Mascini, ‘Evaluatie van de Wet hervorming herziening ten voordele’, *NJB* 2019/157, p.3.

²⁶ N.L. Holvast, S.M.A. Lestrade & J.S. Nan, ‘De Adviescommissie afgesloten strafzaken; twijfelcommissie of

poortwachter van de Hoge Raad?’, *Expertise en Recht* 2018-6, p. 282-289.

²⁷ Artikel 460, tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

²⁸ Artikel 475 jo. artikel 473, eerste lid, Wetboek van Strafvordering.

²⁹ Kooijmans 2005, p. 858-874.

³⁰ Artikel 461, eerste lid, Wetboek van Strafvordering.

OPENBAARHEID VAN UITSPRAKEN

Door: Maarten Veld

In beginsel vinden terechtzittingen in het openbaar plaats. Enkel in bij de wet bepaalde gevallen kan hierop een uitzondering worden gemaakt. Dit volgt onder meer uit artikel 14 IVBPR, artikel 121 van de Grondwet (hierna: Gw) en de artikelen 4 en 5 van de Wet op de Rechterlijke Organisatie (hierna: Wet RO). Uitspraken zijn wel altijd openbaar.³¹

In Nederland worden gebruikelijk drie uitzonderingen gemaakt waarbij de zitting in beginsel achter zogenaamde gesloten deuren plaatsvindt. Dit is het geval bij belastingzaken, zittingen met betrekking op het personen- en familierecht en in het jeugdstrafrecht.³²

Bij het jeugdstrafrecht betekent dit dat het kind, met uitzondering van de ouders, geen familieleden of vrienden mag meenemen. De kinderrechtster kan wel bijzondere toegang verlenen aan bijvoorbeeld de pers of aan hen die in het kader van onderzoek of studie de zitting wensen bij te wonen.³³ Daarnaast kan door de kinderrechtster worden besloten om de jeugdrechtszitting openbaar te houden. Dit kan bijvoorbeeld gewenst zijn indien de strafbare feiten zijn gepleegd met een groep meerderjarigen of indien sprake is van een groot maatschappelijk belang.³⁴

Het belang van openbaarheid

Bij de totstandkoming van artikel 121 Gw heeft de grondwetgever beoogd om goede rechtspraak te waarborgen.³⁵ Door de openbaarheid van zittingen vindt namelijk controle op het functioneren van de rechterlijke macht plaats door het publiek.³⁶

Op grond van artikel 269 Sv kunnen ook strafzaken waar het geen jeugdigen betreft achter gesloten deuren plaatsvinden. De rechtbank kan dan vanaf de uitroeping van de zaak de sluiting van de deuren bevelen. Gronden voor de behandeling achter gesloten deuren zijn het belang van de goede zeden, de openbare orde en de veiligheid van de staat. Bovendien kunnen de belangen van minderjarigen, procesdeelnemers of anderen die bij de zaak zijn betrokken vergen dat de zitting niet in het openbaar plaatsvindt.

Openbaarheid van zitting in tijden van corona in geding?

Vanwege de corona-maatregelen werden op 17 maart 2020 de rechtbanken, hoven en andere bijzondere colleges gesloten voor onbepaalde tijd.³⁷ Tot vandaag (11 mei 2020) waren de gebouwen vanwege de uitbraak van het coronavirus beperkt toegankelijk.³⁸ Fysieke zittingen waren uitzonderlijk en hierbij was geen publiek welkom.³⁹

Bron: NRC

³¹ Artikel 121, tweede lid, jo. artikel 5 Wet RO.

³² Artikel 27c Algemene Wet inzake Rijksbelastingen; artikel 803 Rechtsvordering; artikel 495b, eerste lid, Wetboek van Strafvordering.

³³ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtsgebieden/Strafrecht/Procedures/paginas/jeugdstrafrecht.aspx#948f99b8-ad2b-4a98-a1a1-40f5403d891a994b3521-f8ee-40ac-a77d-21a0de9d26c73>

³⁴ Artikel 495b, tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

³⁵ *Kamerstukken II* 1979/80, 16162, 3, p. 21.

³⁶ L. van Lent, Media en strafproces: eisen en grenzen ingevolge artikel 6 EVRM, *Strafblad* 2013, p. 350-359.

³⁷ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/laatste-informatie-mbt-uitbraak-coronavirus.aspx>

³⁸ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechtszaken-met-procespartijen-in-de-zittingszaal-beperkt-weer-mogelijk-.aspx>

³⁹ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/corona-Videozittingen-en-mailen-met-de-rechtspraak.aspx>

Vanwege de maatregelen gelden momenteel een algemene regeling en een tijdelijke regeling strafrecht.⁴⁰ In geval van tegenstrijdigheid dient de lex specialis-regel te worden toegepast. Er zijn lijsten vastgesteld om de zeer urgente zaken in kaart te brengen. De zeer urgente gevallen (lijst 1) die in ieder geval worden behandeld zijn:

- beslissingen door de rechter(-commissaris) die geen uitstel dulden, bijvoorbeeld doorzoeken,
- beslissingen betreffende de voorlopige hechtenis,
- beslissingen over de (voorlopige) tenuitvoerlegging,
- beslissingen over de herroeping van een voorwaardelijke invrijheidsstelling,
- beslissingen over de verlenging PIJ-maatregel en de gedragsbeïnvloedende maatregelen en
- inhoudelijke (super)snelrechtzittingen.

Zittingen vinden zoveel mogelijk plaats via videoverbindingen. Op grond van de tijdelijke regeling strafrecht kan uitsluitend in het geval van een lijst 1-zaak in uitzonderlijke gevallen besloten worden dat er een fysieke zitting wordt gehouden. Om de openbaarheid van de fysieke zittingen te waarborgen, mogen hierbij wel maximaal 3 journalisten aanwezig zijn.⁴¹

Als voorbeeld wordt de situatie genoemd waarin de gedetineerde verdachte niet via videoconferentie kan worden gehoord en hij geen afstand van zijn aanwezigheidsrecht ter zitting doet. De rechter(-commissaris) kan dan bij uitzondering beslissen dat die verdachte toch naar het gerechtsgebouw wordt overgebracht voor een fysieke zitting.

⁴⁰ <https://www.rechtspraak.nl/Paginas/COVID-19-Algemene-regeling-zaaksbehandeling-Rechtspraak.aspx>; <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/tijdelijke-regeling-strafrecht.pdf>.

⁴¹ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/corona-Videozittingen-en-mailen-met-de-rechtspraak.aspx>

Zo overwoog de rechtbank Gelderland dat er geen sprake was van een schending van artikel 121 Gw toen vanwege de coronacrisis geen inhoudelijke en voor het publiek toegankelijke behandeling mogelijk was:

“Vanwege het coronavirus en de in verband daarmee door de Rijksoverheid en de Rechtspraak met ingang van 17 maart 2020 genomen maatregelen is de rechtbank voor medewerkers slechts zeer beperkt toegankelijk en is het openbare gedeelte gesloten. Het algemeen belang van de volksgezondheid en de individuele belangen van procesdeelnemers (zoals verdachte), publiek (waaronder pers) en degenen die deel uitmaken van de professionele strafrechtketen [...] staan aan een inhoudelijke en voor het publiek toegankelijke behandeling in de weg.”⁴²

Opvallend is dat hier het algemeen belang van de volksgezondheid wordt genoemd. De volksgezondheid wordt niet genoemd in artikel 269 Sv en is dus zuiver gezien geen grond om over te gaan tot een behandeling achter gesloten deuren. Wel is het mogelijk om te stellen dat gezien de coronacrisis het in belang van de veiligheid van de staat is dat zittingen tijdelijk niet in het openbaar plaatsvinden.

Online zittingen

Momenteel vinden de meeste zittingen in het strafrecht dus online plaats. Hierbij zullen de rechter(s), de griffier en de officier van justitie fysiek in de zittingszaal aanwezig zijn. Ook advocaten zijn fysiek aanwezig, tenzij ze zelf aangeven via telehoorvoorzieningen aan de zitting te willen deelnemen.⁴³ Daarnaast tracht men ‘andere urgente zaken’ (lijst 2) sinds 6 april ook via videoconferenties te behandelen. Indien een gedetineerde verdachte of een getuige niet via videoconferentie kan worden gehoord en de verdachte geen afstand van zijn aanwezigheidsrecht ter zitting doet, zal de zaak (alsnog) worden aangehouden.⁴⁴

⁴² Rb. Gelderland 25 maart 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:2011, *NJFS* 2020/134.

⁴³ Kamerstukken *II* 2019-20, 29279, 581, p. 2.

⁴⁴ <https://www.rechtspraak.nl/Paginas/COVID-19-Algemene-regeling-zaaksbehandeling-Rechtspraak.aspx>; <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/tijdelijke-regeling-strafrecht.pdf>

Digitale zittingen zijn op dit moment nog niet te volgen voor het publiek. Wel organiseerde de Hoge Raad op 21 april een livestream. Hierbij was niet de echte zitting te volgen, maar werd wel een samenvatting gegeven van het arrest, betreffende euthanasie in een vergevorderd stadium van dementie.

Blik op de toekomst

Op 24 april werd de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid (hierna: corona-spoedwet) gepubliceerd in het Staatsblad.⁴⁵ Sommige artikelen van de corona-spoedwet hebben terugwerkende kracht tot en met 16 maart.⁴⁶ De artikelen 27 en 28 van de corona-spoedwet zien op de tijdelijke voorziening ten aanzien van de strafzaken. Zij zien vooral op de mogelijkheid om via tweezijdige elektronische communicatiemiddelen personen te (ver)horen en om strafzaken mondeling te kunnen behandelen.

Daarnaast is men druk bezig geweest om de rechtsgebouwen corona-proof te maken. Henk Naves, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, geeft aan dat zodra het kabinetsbeleid dit toelaat en de gebouwen coronabestendig zijn, er weer zoveel mogelijk fysieke zittingen zullen plaatsvinden.⁴⁷ Het streven was om vanaf vandaag (11 mei 2020) weer fysieke zittingen te houden, waarbij de zaken inhoudelijk worden behandeld in de aanwezigheid van de procespartijen.⁴⁸ Hierbij mogen drie journalisten aanwezig zijn, maar ander publiek is niet welkom.

Gezien de ontwikkelingen is het mogelijk dat binnenkort weer publiek aanwezig mag zijn bij zittingen. Dit is vooral belangrijk vanwege de controlerende functie ten aanzien van de rechterlijke macht. Daarnaast kan de verdachte of een slachtoffer steun vinden bij het publiek. Denk hierbij aan familieleden en vrienden, die nu ook niet aanwezig mogen zijn bij een zitting. Tevens is niet bij iedere zitting standaard pers aanwezig, dus blijft ook de vraag in hoeverre het enkel toestaan van pers de openbaarheid kan waarborgen.

⁴⁵ Staatsblad 2020, 124.

⁴⁶ Artikel 35, tweede lid, corona-spoedwet.

⁴⁷ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechtspraak-wil-gebouwen-zo-snel-mogelijk-coronaproof-maken.aspx>

⁴⁸ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechtszaken-met-procespartijen-in-de-zittingszaal-beperkt-weer-mogelijk-.aspx>

DE BEOORDELING VAN DE BETROUWBAARHEID VAN (KROON)GETUIGEN

Door: Berinay Aydin

Steeds vaker worden mensen strafrechtelijk vervolgd op basis van verklaringen van (kroon)getuigen. Zo is Willem Holleeder vorig jaar tot levenslang veroordeeld voor een reeks liquidaties, volledig op basis van (kroon)getuigenverklaringen.⁴⁹ Deze verklaringen worden steeds essentiëler geacht, gezien het ontbreken van hard bewijs bij de vervolging van onder andere grote kopstukken in de onderwereld. Ook zijn verklaringen van getuigen vaak van belang voor de reconstructie van het delict en de uitleg van technisch bewijs.⁵⁰

Echter, er kleven heel wat gebreken aan dit verschijnsel. Getuigen kunnen immers persoonlijke redenen hebben om, ondanks de eed die ze moeten afleggen, niet naar waarheid te verklaren. Ook kunnen getuigen onbewust een verklaring afleggen die niet overeenstemt met de werkelijkheid, vanwege bijvoorbeeld ingebeeelde herinneringen.⁵¹ In dit artikel zal worden besproken hoe rechters de betrouwbaarheid van (kroon)getuigen beoordelen in het strafproces. Hiervoor zal allereerst worden ingegaan op het Nederlandse wettelijke bewijsstelsel.

Het Nederlandse wettelijke bewijsstelsel

Nederland kent een negatief-wettelijk bewijsstelsel, wat betekent dat de rechter gebonden is aan de in de wet opgesomde bewijsmiddelen. Volgens het Wetboek van Strafvordering kunnen alleen de eigen waarneming van de rechter, de verklaringen van de verdachte, de verklaringen van de getuigen, de verklaringen van deskundigen en schriftelijke bescheiden als wettelijk bewijsmiddel gelden.⁵² Dit zijn erg brede categorieën en dus kunnen allerlei soorten bewijs binnen het bereik van

⁴⁹ ‘Willem Holleeder krijgt levenslang voor reeks liquidaties’, *Trouw* 4 juli 2019, [Trouw.nl](https://www.trouw.nl).

⁵⁰ C.J. de Poot en P.J. van Koppen, ‘Het opsporingsonderzoek’, in: P.J. van Koppen e.a. (red.), *Reizen met mijn rechter: psychologie van het recht*, Deventer: Kluwer 2010, p. 191.

⁵¹ M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs: totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer: Kluwer 2014, p. 135-158.

⁵² Artikel 339 Wetboek van Strafvordering.

dit artikel vallen. De Hoge Raad heeft geprobeerd hier paal en perk aan te stellen in zijn arresten, maar veel overzichtelijker is het niet geworden. Zo mogen de verklaringen van een verdachte eigenlijk alleen gebruikt worden jegens de verdachte zelf, en niet in de zaak van een medeverdachte.⁵³ De Hoge Raad heeft echter het begrip ‘medeverdachte’ zo beperkt uitgelegd, dat alleen personen die gelijktijdig, samen, op grond van dezelfde tenlastelegging en in gevoegde zaken terechtstaan als medeverdachten kunnen worden bestempeld.⁵⁴ Door de zaken gesplitst, maar toch gelijktijdig te behandelen, kunnen de verklaringen van medeverdachten over en weer gebruikt worden als zijnde ‘verklaringen van een getuige’.

Naast de categorieën bewijsmiddelen, kent het Nederlandse bewijsstelsel ook regels omtrent bewijsminima. Elk onderdeel van de tenlastelegging moet worden bewezen door de gepresenteerde bewijsmiddelen. Uitgangspunt is dat één bewijsmiddel onvoldoende is om tot een bewezenverklaring te komen.⁵⁵ Met andere woorden: de verklaring van één getuige alleen is dus niet bruikbaar⁵⁶ en louter de bekentenis van de verdachte ook niet.⁵⁷

Tot slot is voor een bewezenverklaring de overtuiging van de rechter vereist.⁵⁸

De motiveringsplicht

Een rechter moet een uitspraak motiveren, zodat het voor iedereen duidelijk is waarop een veroordeling of vrijspraak is gebaseerd.⁵⁹ In geval van een bewezenverklaring, is een opsomming van de bewijsmiddelen en diens inhoud meestal voldoende, zolang het maar duidelijk is op basis waarvan de veroordeling tot stand is gekomen.⁶⁰ Er geldt wel een verzwaarde motiveringsplicht voor specifieke bewijsmiddelen.⁶¹ Het gaat hierbij met name om verklaringen van anonieme, bedreigde of afgeschermden getuigen en verklaringen van kroongetuigen. Omdat de identiteit van de bron in zulke situaties onbekend is, bestaat er een groter risico op onbetrouwbaarheid. Daarom moet de rechter in diens uitspraak motiveren

waarom de verklaringen betrouwbaar zijn en dus als bewijsmiddel kunnen dienen.⁶²

De beoordeling van de betrouwbaarheid van getuigenverklaringen

De rechter neemt in theorie een aantal factoren in acht bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van verklaringen van getuigen: de verklaringen moeten consistent, accuraat en volledig zijn.⁶³ Echter, een vast toetsingskader ontbreekt. Sommige rechters benoemen expliciet op basis van welke criteria ze de betrouwbaarheid van getuigenverklaringen hebben beoordeeld, maar dit verschijnsel is eerder een uitzondering dan de hoofdregel.

Een voorbeeld van een expliciet toetsingskader kan worden gevonden in een vonnis van de rechtbank Amsterdam.⁶⁴ De rechtbank geeft in dit vonnis aan dat allereerst moet worden gekeken naar de consistentie van de verklaringen. Hiermee wordt bedoeld dat de kern van de verklaringen vanaf het begin tot het einde van het proces ongeveer hetzelfde is. Ten tweede kijkt de rechter of er tegenstrijdigheden aanwezig zijn. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen tegenstrijdigheden in hoofd- en bijzaken. Mochten er tegenstrijdigheden zijn met betrekking tot hoofdzaken, dan moet de getuige hiervoor een aannemende verklaring hebben. Is dit niet het geval, dan wordt de betrouwbaarheid van de getuige aangetast. Ten derde wordt gekeken of de getuige nieuwe gegevens heeft aangevoerd tijdens het proces. Indien dit het geval is, moet ook hier weer een aannemelijke verklaring voor gevonden worden. Vervolgens beoordeelt de rechter of de verklaringen passen in het geheel van het aanwezige bewijsmateriaal en tot slot kijkt de rechter of de getuige op zitting een oprechte en betrouwbare indruk geeft. Kortom, indien de getuigenverklaring op ‘wezenlijke onderdelen’ overeenkomt met het beschikbare steunmateriaal, dan is dat voor de rechter reden om aan te nemen dat de getuige betrouwbaar is.⁶⁵

Echter, en dit wordt ook expliciet in het vonnis genoemd, deze criteria voor de beoordeling van de

⁵³ Artikel 341, derde lid, Wetboek van Strafvordering.

⁵⁴ HR 27 mei 1929, NJ 1929, p. 1329.

⁵⁵ Zie bijvoorbeeld artikel 341 lid 2 Wetboek van Strafvordering.

⁵⁶ Artikel 342, tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

⁵⁷ Artikel 342 Wetboek van Strafvordering.

⁵⁸ Artikel 338 Wetboek van Strafvordering.

⁵⁹ Artikel 359 Wetboek van Strafvordering.

⁶⁰ Zie bijvoorbeeld artikel 359, tweede lid, Wetboek van Strafvordering of artikel 365a Wetboek van Strafvordering.

⁶¹ Artikel 360 Wetboek van Strafvordering.

⁶² HR 21 november 2006, ECLI:NL:HR:2006:AZ0216, rov. 3.5.

⁶³ H.L.G.J. Merckelbach, I.E.L. Candel, M. Jelicic & H.F.M. Crombag, ‘De goede getuige’, *Trema* 2003, p. 213-219.

⁶⁴ Rb. Amsterdam 17 maart 2005, ECLI:NL:RBAMS:2005:AT0873.

⁶⁵ Zie ook: M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs: totstandkoming en waardering van strafrechtelijke getuigenverklaringen in perspectief*, Deventer: Kluwer 2014, p. 371.

betrouwbaarheid zijn niet uitputtend. Een getuige kan immers een consistent verhaal houden dat overeenkomt met het technisch bewijs, omdat de getuige van tevoren inzage heeft gehad in het procesdossier en daardoor zijn of haar verklaring kon fabriceren.

Tot slot

Er is dus een motiveringsplicht bij een bewezenverklaring. Vaak wordt volstaan met een opsomming van de bewijsmiddelen en diens inhoud, maar het moet voor zowel de verdediging als de samenleving duidelijk zijn op basis waarvan de veroordeling tot stand is gekomen. Ook de betrouwbaarheid van getuigen moet hieruit blijken. Bij getuigen waarvan de identiteit onbekend is, geldt een verzwaarde motiveringsplicht.

Echter, een vast toetsingskader bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van getuigenverklaringen ontbreekt. Er is immers vrij weinig ontwikkelde jurisprudentie omtrent dit onderwerp, terwijl het steeds relevanter wordt in de rechtspraak. De rechter is daarom gehouden om per veroordeling duidelijk te motiveren wat diens beweegredenen waren om een getuigenverklaring als bewijsmiddel aan te nemen.

DE ONTWIKKELING VAN SLACHTOFFERRECHTEN IN NEDERLAND

Door: Eline Berkeljon

Slachtoffers van misdrijven hebben door de jaren heen steeds meer rechten gekregen en spelen vandaag de dag een wezenlijke rol in het strafproces. In dit artikel ga ik in op de ontwikkeling van de slachtofferrechten en maak ik een reis door het verleden, heden en de toekomst.

Allereerst bespreek ik de hoofdlijnen van de totstandkomingsgeschiedenis van de slachtofferrechten.

⁶⁶ A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., 'Geschiedkundige ontwikkeling', in: *Wetboek van Strafvordering*, IIIA, aant. 2 (online, actueel t/m 1 november 2009).

⁶⁷ *Kamerstukken II* 1989/90, 21345, 2, p. 2.

⁶⁸ Artikel 36f Wetboek van Strafrecht.

Welke belangrijke veranderingen zijn er door de jaren heen ingevoerd? Vervolgens ga ik dieper in op een aantal slachtofferrechten die hedendaags gelden. Hoe kan een slachtoffer bijvoorbeeld zijn schade vergoed krijgen? Gezien het recht zich natuurlijk blijft ontwikkelen, werp ik ook een kleine blik in de toekomst van de slachtofferrechten.

Slachtofferrechten door de jaren heen

Lange tijd werd het slachtoffer gezien als een bron van subjectiviteit en daarmee een gevaar voor de rationaliteit van het strafproces.⁶⁶ Speciale rechten voor slachtoffers bestonden dan ook nauwelijks. De ontwikkeling van de slachtofferrechten tot hoe ze nu in de wet staan heeft jaren geduurd. Hieronder volgt een aantal belangrijke veranderingen:

- In 1995 werd de Wet Terwee ingevoerd. Hiermee verviel de begrenzing van het door het slachtoffer te vorderen bedrag. Daarnaast werd de schadevergoedingsmaatregel ingevoerd.⁶⁷ Deze maatregel houdt kortgezegd in dat de dader aan het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) een som geld moet betalen ten behoeve van het slachtoffer.⁶⁸ De schadevergoedingsmaatregel kan op verzoek van het slachtoffer door de rechter worden opgelegd, maar ook een officier van justitie kan de maatregel opleggen.
- Na de invoering van de schriftelijke slachtofferverklaring in 2004 werd in 2005 ook het spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden van ernstige misdrijven in de wet verankerd. Echter, de grote omslag kwam pas in 2011: de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (hierna: *Wvps*) werd ingevoerd. Het slachtoffer kreeg een eigen titel in het Wetboek van Strafvordering. De plaats aan de zijlijn werd omgeruild voor een positie als zelfstandige procesdeelnemer.⁶⁹ De invoering van de *Wvps* betekende een uitbreiding van de slachtofferrechten en een verbetering van de schadevergoedingsmogelijkheden.

⁶⁹ Omdat deze term tot verwarring zou kunnen leiden, benadruk ik hier dat het slachtoffer procesdeelnemer is en geen procespartij. Die laatste rol is enkel toebedeeld aan het OM en de verdachte(n).

- Naar aanleiding van de Amsterdamse zedenzaak werd in 2012 het spreekrecht verruimd.⁷⁰ Vanaf toen was ook vertegenwoordiging van het slachtoffer door ouder of voogd mogelijk.⁷¹ De slachtoffers in de genoemde zaak waren immers te jong om zelf gebruik te kunnen maken van het spreekrecht. Ook in 2016 werd het spreekrecht uitgebreid.⁷² Vanaf dat moment konden slachtoffers onbepaald spreken. Waar het slachtoffer of de nabestaande eerst alleen mocht spreken over de gevolgen van het strafbare feit, mag nu ook worden ingegaan op onder meer de strafmaat en de toedracht van het misdrijf.⁷³
- In 2017 werd de Europese Richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten geïmplementeerd.⁷⁴ Slachtoffers op grondgebied van een Europese lidstaat maken aanspraak op de rechten van de Richtlijn. Voor het Wetboek van Strafvordering betekende de implementatie een verdere uitbreiding en verankering van de slachtofferrechten.

Waar staan we nu?

Het slachtoffer heeft dus sinds 2011 een eigen titel in het Wetboek van Strafvordering. Sinds de wijziging hiervan in 2017 bestaat Titel IIIA uit drie afdelingen: definities, rechten van het slachtoffer en schadevergoeding. Het gaat het kader van dit artikel te buiten om op alle slachtofferrechten uitgebreid in te gaan. Het recht op schadevergoeding en het spreekrecht worden hieronder wel uitvoeriger besproken.

Het recht op schadevergoeding

Een slachtoffer heeft vier mogelijkheden om schade te verhalen. Allereerst kan het slachtoffer uitzoeken of de verzekering (een deel van) de schade vergoedt. Ten tweede bestaan er schadefondsen, zoals het Schadefonds Geweldsmisdrijven, waar slachtoffers in

bepaalde gevallen een beroep op kunnen doen.⁷⁵ Het civiele recht is de derde schadevergoedingsmogelijkheid, al is dit voor een slachtoffer niet altijd de meest gunstige optie. Van een kale kip kun je immers niet plukken. Daarnaast bestaat het risico op hoge (proces)kosten.

Een slachtoffer kan de schade ook verhalen via het strafproces, ofwel: voegen.⁷⁶ Er wordt dan eigenlijk een stukje civielrecht in het strafrecht gebracht. Dit betekent natuurlijk wel dat er een verdachte in beeld moet zijn. Hoewel het risico op hoge proceskosten in het strafrecht niet speelt, kent ook deze laatste mogelijkheid nadelen. Zo is het slachtoffer afhankelijk van de beslissingen van de officier van justitie en de procedure kan erg lang duren.

Zoals gezegd kan de rechter de schadevergoedingsmaatregel opleggen. Het komt echter geregeld voor dat de veroordeelde financiële problemen heeft en hierdoor niet kan betalen. Gelukkig wordt dit probleem opgelost met de zogenoemde voorschotregeling. Wanneer de veroordeelde niet binnen acht maanden na het onherroepelijk worden van het vonnis heeft betaald, schiet het CJIB een bedrag voor.⁷⁷

Het spreekrecht

Het spreekrecht wordt toegekend in geval er sprake is van een misdrijf waarop een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld of van een misdrijf genoemd in artikel 51e Sv. Niet alleen slachtoffers mogen spreken, maar bijvoorbeeld ook familieleden van een overleden slachtoffer. Er zijn verschillende manieren waarop het spreekrecht kan worden uitgeoefend. Een mogelijkheid is het opstellen van een schriftelijke slachtofferverklaring. Het slachtoffer of de nabestaande kan de verklaring vervolgens zelf in de rechtszaal voorlezen, maar kan deze ook laten voorlezen of alleen opsturen. Daarnaast kan het slachtoffer iemand machtigen om namens hem of haar het spreekrecht uit te oefenen. Denk bijvoorbeeld aan een medewerker van Slachtofferhulp Nederland.⁷⁸ Ook kan ervoor worden gekozen om zonder voorbereiding te spreken.

⁷⁰ Candido & Lochs in: T&C Strafvordering 2019, art. 51e Sv, aant. 11 (online, bijgewerkt 1 juli 2019).

⁷¹ Artikel 51e, derde lid, Wetboek van Strafvordering.

⁷² *Stb.* 2016, 160.

⁷³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, 3, p. 12.

⁷⁴ *Stb.* 2017, 90.

⁷⁵ Het Schadefonds Geweldsmisdrijven keert eenmalig een geldbedrag uit aan slachtoffers van geweldsmisdrijven met

ernstig lichamenlijk of psychisch letsel. Zo hebben alle schadefondsen hun eigen doelgroep.

⁷⁶ Artikel 51f Wetboek van Strafvordering.

⁷⁷ Bij gewelds- en zedenzaken is dit het volledige schadebedrag; bij andere delicten geldt een maximum van 5.000 euro.

⁷⁸ Slachtofferhulp Nederland is een landelijke organisatie die zich richt op het bijstaan van slachtoffers van misdrijven, verkeersongevallen, rampen en calamiteiten.

En de andere rechten

De artikelen 51aa-51ca Sv regelen nog een aantal andere rechten. Zo heeft een slachtoffer recht op onder meer informatieverstrekking, kennisneming van processtukken en bijstand tijdens de zitting, maar bijvoorbeeld ook op correcte bejegening. Artikel 51aa Sv is eigenlijk een instructienorm voor onder andere politieagenten en officieren van justitie. Door slachtoffers correct te behandelen, voorkom je 'secundaire victimisatie'. Dat wil zeggen dat een slachtoffer eigenlijk opnieuw slachtoffer wordt door bijvoorbeeld de houding van de politie of de rechter.

Verdere uitbreiding op komst?

In de loop der tijd is de positie van het slachtoffer in het strafproces dus sterk verbeterd, maar het kan nóg beter. Althans, dat vindt de minister voor Rechtsbescherming. Zijn wetsvoorstel ziet onder meer op een verschijningsplicht voor de verdachte.⁷⁹ De Raad voor de rechtspraak ziet graag verdere verbetering van de slachtofferrechten, maar is kritisch over dit onderdeel van het wetsvoorstel.⁸⁰ Ook de Raad voor Strafrechtstoepassing ziet bezwaren.

De rechter heeft naar huidig recht al de bevoegdheid om een verdachte verplicht te laten verschijnen op de zitting. Een verschijningsplicht voor de verdachte is dus niet nodig. Het zou juist een belemmering kunnen vormen voor het maatwerk van de rechter. Daarnaast verschilt het per slachtoffer wat wenselijk wordt geacht. Niet alle slachtoffers willen de confrontatie met de verdachte aangaan en sommigen kiezen er daarom voor om zelf niet aanwezig te zijn op de zitting. Ook speelt de vraag of de verschijningsplicht niet indruist tegen de onschuldpresumptie. Een verdachte wordt voor onschuldig gehouden tot het tegendeel is bewezen. Een verplichte confrontatie met het slachtoffer die de verdachte via de slachtofferverklaring kan beschuldigen, lijkt juist uit te gaan van het tegenovergestelde.

Een andere wijziging die de minister wil doorvoeren, is de invoering van spreekrecht bij tbs-verlengingszittingen. Dit spreekrecht geldt alleen indien tijdens de zitting inhoudelijk wordt ingegaan op de voorwaardelijke beëindiging van de tbs. Het slachtoffer zou tijdens de zitting enkel mogen spreken over de voorwaarden voor de beëindiging die direct zijn belangen raken. Ook dit onderdeel van het wetsvoorstel roept vragen op. De toegevoegde waarde blijkt

bijvoorbeeld nog niet duidelijk te zijn.⁸¹ Het wetsvoorstel ligt op dit moment bij de Tweede Kamer. Het is afwachten of het voorstel, eventueel met aanpassingen, zal worden aangenomen.

Verleden, heden en toekomst

Het verleden, heden en de toekomst laten zien hoe de slachtofferrechten zich hebben ontwikkeld tot hoe ze nu in de wet staan, waar we nu staan en op welke punten men nog streeft naar verbetering. Waar vroeger het slachtoffer zo min mogelijk werd betrokken bij het strafproces, is het slachtoffer nu een zelfstandige procesdeelnemer geworden met eigen rechten. Hoewel al die slachtofferrechten niet de ellende en pijn kunnen wegnemen, zorgen ze er wel voor dat het slachtoffer of de nabestaande zich gehoord kan voelen. Het recht kan op die manier een stukje bijdragen aan het herstel van slachtoffers en nabestaanden.

⁷⁹ *Kamerstukken II 2019/20, 35349, 2.*

⁸⁰ 'Waarschuwingen tegen uitbreiding slachtofferrechten', *NJB* 2018/1691.

⁸¹ *Kamerstukken II 2019/20, 35349, 5, p. 9.*